

Spoštovani sorazpravljalci, spoštovane gospe in gospodje!

Dovolite mi, da se uvodoma oprem na ključne vidike dezinstitutionalizacije pri nas in vprašanjem, zakaj ta proces pri nas poteka tako počasi in kje so ključne pomanjkljivosti in izzivi za prihodnost.

Dezinstitutionalizacija je na področju socialnega varstva že ustaljen izraz. Osnovna ideja dezinstitutionalizacije je, da telesne, senzorne in intelektualne ovire kot tudi duševne stiske ne smejo biti več razlog za kakršnokoli izključevanje ljudi, med katero sodi tudi prostorska segregacija, to je nameščanje ljudi v večje zavode in druge institucije.

Pri nas pogosto ta pojem enačimo z odvzemom svoboščin in trenutkom, ko postaneš etiketiran kot psihiatrični bolnik, »zatežen« stanovalec doma starejših občanov in ko si nameščen v takšno ustanovo, zlahka postaneš žrtev večkratnih kršitev človekovih pravic, izolacije in tam lahko preživiš dolge mesece ali leta.

Proces dezinstitutionalizacije je precej podoben procesu destigmatizacije somatsko obolelih oseb. Še ne tako dolgo nazaj so se ljudje razbežali, če se je na trgu pojavil bodisi grbavec ali nekdo s prirojeno telesno hibo. Kar nekaj stoletij je bilo potrebnih da je človeštvo spoznalo da ni zlo v videnem, pač pa v neznanju, strahu. Povsem v človeški naravi je, da nes je strah neznanega. Strah je elementarno čustvo in nas, hočeš nočeš, spremlja od rojstva do smrti. In kako dolgo bo potem potrebno, da bomo kot del družbe sprejeli ljudi z duševnimi motnjami, brez da bi jih stigmatizirali ali jih, tako kot na Tržaškem pred 40 leti bolnike s shizofrenijo integrirali v socialno okolje?

Sodobni psihoterapevti in vse več socialnih terapevtov se zavedajo nevarnosti take čustvene tiranije, za katero smo bili prepričani, da se pri nas ne more zgoditi, ali pa se povrniti, pa vendar so nas presenetili nedavni dogodki v DSO Trebnje, Škofljici, Novem mestu, Mariboru, pa tudi poročila o nasilju nad pacienti v Univerzitetni Psihiatrični kliniki v Ljubljani ne pojenjajo.

Dr. Vito Flaker je pred desetimi leti v delu **Zgodovina dezinstitutionalizacije na slovenskem** zapisal, da **govoriti o tem pri nas, ko je v različnih ustanovah še vedno več kot 20.000 ljudi zaprtih, lahko človek razume najmanj kot duhoviti nesmisel.**

Na ZDUS tej temi že vsa leta namenjamo veliko pozornosti in se odzivamo na sklepe pristojnih ministrstev, vladnih uradov, ali drugih odločevalcev, ali pa jih seznanjamo s sklepi, ki jih na svojih sejah sprejemajo naši organi.

Pred dvajsetimi leti je v hotelu Delfin v Izoli potekal posvet **ZDUS z naslovom Dezinstitutionalizacija na pohodu** - o prihodnosti in skrbi za bolne in onemogle. S posvetom smo želeli opozoriti, da bi vsi, ki delujejo na tem področju, združili sile in si razdelili delo, da bi bilo to bolj racionalno in kakovostno. Govorim o letu 2004, in danes lahko v nekem smislu zgolj ponovim takratne ugotovitve. Smo v obdobju, ko so upokojenci že neformalni negovalci svojih staršev.

Tudi stroka je v zadnjih dvajsetih letih s kozmetičnimi popravki krpala odnos do starejših. Dejstvo je, da le 10 do 15 odstotkov starejših od 69 let potrebuje 24 – urno pomoč, okoli 40 odstotkov potrebuje zgolj občasno, **polovica pa je popolnoma samostojnih.** Prav zaradi tega

bi morala država veliko vložiti v programe aktivnega staranja, da čim več starejših čim dlje ostane aktivnih, sredstva ZPIZ, ki jih dobimo za kulturo, šport in rekreacijo pa se iz leta v leto krčijo. Take shizofrene politike in odnosa do starejših pa si res ne morem želeli!

Do leta 2022 smo imeli na ZDUS vzpostavljen dialog z MDDSZ in EM na področju spremljanja politike, ki se dotika dezinstitutionalizacije in starejših. Vzpostavili smo delovno skupino za naslavljanje demence, organizirali mobilno enoto v Centrih za socialno delo za delo na terenu in določili parametre strategije dolgožive družbe.

Zdi se, da naša družba projekte, ki so ciljno in razvojno fokusirani za starejšo populacijo socialno abortira, češ, poskusili smo, pa se ni izšlo!

V ZDO je vrsta predpisov, ki so najverjetneje prekopirani iz nekih drugih časov, saj je naš predstavnik v Sosvetu za 3. življenjsko obdobje mag. Tomaž Banovec dejal, da je v tem zakonu preveč poudarka na **institucionalizaciji**, kar je v nasprotju z dogajanjem in usmeritvami v evropskem prostoru, kjer se spodbuja **dezinstitutionalizacija**; drugo, v EU že danes manjka pol milijona oskrbovalcev in nesporno je dejstvo, da tudi pri nas že danes primanjkuje kadra za izvajanje storitev DO glede na ocenjene potrebe.

Za zaključek pa bi dodala le še tole misel, ki sem jo prebrala na vstopni strani Varuha človekovih pravic. Misel se mi je zazdela globoka in sporočilna:

»Spoštovanje starejših in skrb zanje naj bi bila ena od stalnic v človeški kulturi, zato vprašanja starejših oseb ne smemo obravnavati ločeno, ampak kot pomemben in potreben sestavni del v celotnem razvojnem procesu na vseh ravneh človeške družbe. Človeško dostojanstvo je v vseh starostih enako in vedno mlado!«

Hvala za vašo potrpežljivost,
Zdenka Jan, predsednica ZDUS